

فلسفه علم و
مبانی

چکیده مقالات

دبیرخانه همایش

انتظار بشر از دین یا نگرش انسان دوستانه

عبدالقاسم کریمی*

رویکرد قابل قبول کدام است؟ انتظار بشر از دین یا انتظار دین از بشر؟ یکی از پرتش‌ترین دغدغه‌های فکری بشر امروزی این است که می‌خواهد دریابد چه نیازهایی را باید از خدا و دین طلب کند و دین پاسخ‌گوی کدام خواسته بشر می‌تواند باشد. برای یافتن جواب درخور، یکی از مباحث مهم کلام جدید و فلسفه دین به‌عنوان «انتظار بشر از دین» مطرح شد. پژوهشگران و اندیشمندان دینی و غیردینی درباره آن گفت‌وگو و نزاع‌های فراوانی کرده‌اند، ولی نه‌تنها به توافقی دست نیافتند، بلکه شکاف میان آنان گسترده‌تر و عمیق‌تر شده است. با توجه به اینکه نوع رویکرد و طرح مسئله، بار معنایی خاصی را بر طرز تفکر انسان و پیش‌فرض‌های او تحمیل کرده است و نقش اساسی در چگونگی رابطه انسان با خدا و دین ایفا می‌کند، طرح درست آن می‌تواند نوع نگرش انسان را به خدا و دین متحول سازد و از انحرافات متعدد و نزاع‌های

---

* استادیار دانشگاه فردوسی، دانشکده الهیات.

بی حاصل جلوگیری کند؛ بدون اینکه خدشه‌ای به جایگاه حقیقی خدا و انسان وارد گردد. از این رو ما در این مقاله برآنیم که مدعای خود، یعنی «انتظار دین از بشر» را، با تکیه بر انسان‌شناسی اسلامی و ادله فطری، عقلی و علمی ثابت کنیم و راه حل مناسب برای این معضل کلامی و اجتماعی ارائه دهیم. پس از آن، مزایا و فواید این رویکرد را بیان، و برخی از انتظارات بنیادی دین از بشر را در ابعاد مختلف حیات بشری بررسی می‌کنیم. در پایان، پاسخ‌های مناسب به مکاتب عصر مدرنیته و پست‌مدرن - که انسان و علم و دنیا را محور اندیشه و قضاوت خود در طرح مسئله انتظار بشر از دین قرار داده‌اند - و مقلدان آنها در جهان اسلام و ایران، خواهد آمد.

کلیدواژگان

انتظار دین، انتظار بشر، خدا، دین، بشر، انسان.